

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης
Ένταξη και Αναπηρία: Εκπαιδευτικές Προσεγγίσεις

Μάθημα 3 & 4 Εισαγωγή στην ένταξη

Διδάσκων: Βασίλης Στρογγυλός

Περιεχόμενο μαθήματος

- Βασικοί ορισμοί, φιλοσοφία, βασικές αρχές και στόχοι της ένταξης και της ενταξιακής εκπαίδευσης..
- Ενσωμάτωση Vs Ένταξη.
- Συζήτηση για τους διαφορετικούς τρόπους κατανόησης της ένταξης.

Ορισμός της ένταξης

- Η ένταξη αφορά στην αύξηση και βελτίωση της συμμετοχής για όλα τα παιδιά και τους ενήλικες. Σχετίζεται με την υποστήριξη των σχολείων προκειμένου να ανταποκριθούν στη διαφορετικότητα των μαθητών αναφορικά με το υπόβαθρο, τα ενδιαφέροντα, τις εμπειρίες, τις γνώσεις και τις δεξιότητες τους (Index for inclusion, 2011).
- Η ένταξη επιτυγχάνεται όταν οι μαθητές με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες εκπαιδεύονται εξ ολοκλήρου μέσα την τάξη της γενικής εκπαίδευσης. Αυτό είναι διαφορετικό από το mainstreaming, το οποίο αφορά στην εκπαίδευση των μαθητών αυτών για κάποιες ώρες στην τάξη της γενικής εκπαίδευσης και κάποιες άλλες στο τμήμα ένταξης ή στο ειδικό σχολείο (Idol, 1997).
- Η ένταξη αποτελεί μία διαδικασία με στόχο τη δημιουργία ενός (καλύτερου) σχολείου για ανάπηρους και μη μαθητές, στο πλαίσιο του οποίου θα γινόταν αποδεκτή η διαφορετικότητα στις αντιλήψεις και τον τρόπο ζωής του κάθε παιδιού (Ζώνιου-Σιδέρη, 2004, σελ.37).
- Η ένταξη ως έννοια ασχολείται με τις αιτίες, τον τρόπο, το χρόνο, τον τόπο και τα ενδεχόμενα αποτελέσματα της εκπαίδευσης όλων ανεξαιρέτως των μαθητών, αφορά δηλαδή στην παροχή εκπαίδευσης σε ολόκληρο το μαθητικό πληθυσμό (Barton, 2004).

Και άλλοι τρόποι κατανόησης της ένταξης...

- Η ένταξη αναφέρεται στη βελτίωση της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης για όλα τα παιδιά (Ainscow, 2005).
- Είναι πρωτίστως υπόθεση ποιοτικής βελτίωσης του εκπαιδευτικού συστήματος (Florian, 1998).
- Άρα, η ενταξιακή εκπαίδευση αναγνωρίζεται διεθνώς ως ανασυγκρότηση του εκπαιδευτικού συστήματος που ανταποκρίνεται στη διαφορετικότητα όλων των μαθητών (UNESCO 2001)
- Η διαφορετικότητα στους μαθητές δεν είναι πρόβλημα που χρειάζεται επίλυση, αλλά αποτελεί ευκαιρία εμπλουτισμού της διδασκαλίας (Ainscow, 1999)

“school systems with greater levels of inclusion have better overall outcomes and less inequality” (OECD, 2011).

Διαφορετικοί τρόποι κατανόησης της ενταξιακής εκπαίδευσης

- Σε ανασκόπηση ερευνών των Goransson και Nilholm (2014) βρέθηκαν 4 διαφορετικοί τρόποι κατανόησης της ενταξιακής εκπαίδευσης
 - A. Η ένταξη ως χώρος (οι μαθητές με αναπηρίες εκπαιδεύονται στο σχολείο της γενικής εκπαίδευσης)
 - B. Η ένταξη ως «ανταπόκριση» στις μαθησιακές και κοινωνικές ανάγκες των παιδιών με αναπηρίες
 - Γ. Η ένταξη ως «ανταπόκριση» στις μαθησιακές και κοινωνικές ανάγκες όλων των παιδιών
 - Δ. Η ένταξη ως δημιουργία κοινοτήτων με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά (π.χ. αποδοχή, κοινωνική δικαιοσύνη, δημοκρατία)

Τι δεν περιλαμβάνει ο όρος «ένταξη»

- Δεν σχετίζεται με την αφομοίωση
- Δεν αφορά τη μετακίνηση παιδιών χωρίς προηγούμενο προγραμματισμό
- Δεν αποτελεί αυτοσκοπό, αλλά το μέσο για να επιτευχθεί ο στόχος «για μία κοινωνία ένταξης» (Barton, 2004)
- Δεν είναι η μεταφορά της ειδικής αγωγής (πράξης και σκέψης) στο σχολείο γενικής εκπαίδευσης (Ainscow, 2005)
- Δεν είναι μια άλλη ονομασία για την ειδική εκπαίδευση

Στατιστικά δεδομένα

- Στις Η.Π.Α το 2010, περίπου το 95% των μαθητών ηλικία 6-21 ετών παρακολουθούσε σχολείο γενικής εκπαίδευσης, το 3% παρακολουθούσε ειδικό σχολείο, το 1% ιδιωτικό ειδικό σχολείο και το υπόλοιπο 1% εκπαιδευόταν σε οικοτροφεία, σε νοσοκομεία ή βρίσκονταν σε κατ' οίκον εκπαίδευση [U.S. Department of Education, National Center for Education Statistics. (2013). *Digest of Education Statistics, 2012* (NCES 2014-015)]
- Σε κάποιες περιοχές του Καναδά σχεδόν όλοι οι μαθητές έχουν ενταχθεί στην κανονική τάξη
- Σε κάποιες χώρες της Ευρώπης μόνο το 4-5% των μαθητών βρίσκεται εκτός γενικού σχολείου, ενώ σε άλλες το ποσοστό είναι μεγαλύτερο. Για παράδειγμα, σε χώρες όπως η Ελλάδα, η Νορβηγία, η Πορτογαλία, η Ισπανία, η Εσθονία, η Λιθουανία, το Λουξεμβούργο και η Ιταλία μόνο το 80-90% των μαθητών βρίσκονται σε σχολεία γενικής εκπαίδευσης

Είναι χαρακτηριστικό ότι οι αριθμοί μας λένε που εκπαιδεύονται οι μαθητές, αλλά δεν μας λένε τίποτα για το τι κάνουν εκεί που εκπαιδεύονται. Επίσης, πρέπει να είμαστε πολύ προσεκτικοί στην ανάλυση των αριθμών, αφού για παράδειγμα τα ποσοστά διαφοροποιούνται όταν τα αναλύσουμε με βάση την αναπηρία. Έτσι, στις Η.Π.Α για παράδειγμα, το ποσοστό των μαθητών με νοητική καθυστέρηση που φοιτά σε τάξη γενικής εκπαίδευσης αποτελεί μόλις το 6.8% αυτού του μαθητικού πληθυσμού, ενώ τα παιδιά με κινητικές αναπηρίες φοιτούν σε τάξεις γενικής εκπαίδευσης σε ποσοστό 51.9%.

Βασικά Χαρακτηριστικά

- Η ένταξη αποτελεί διαδικασία. Είναι μία συνεχής αναζήτηση νέων τρόπων αντιμετώπισης της διαφορετικότητας. Πώς να μάθεις να ζεις με τη διαφορετικότητα και πώς να μαθαίνεις από αυτή;
- Η ένταξη σχετίζεται με την ανίχνευση και αντιμετώπιση των παραγόντων που δυσχεραίνουν τη μάθηση
- Η ένταξη αναφέρεται στην παρουσία, συμμετοχή και επίδοση όλων των μαθητών. Πού εκπαιδεύονται τα παιδιά; Τι είδους εκπαίδευση λαμβάνουν; Τι έμαθαν; (όχι μόνο τεστ)
- Η ένταξη δίνει έμφαση στις ομάδες των μαθητών που κινδυνεύουν να περιθωριοποιηθούν, να αποβληθούν ή να έχουν χαμηλή επίδοση, προσφέροντάς τους:
 - Πρόσβαση στην εκπαίδευση που τους επιτρέπει να καλλιεργήσουν τις δυνατότητές τους
 - Επιλογές
 - Σεβασμό στις απόψεις των γονέων και των ίδιων των παιδιών
 - Συνεχής προσπάθεια ένταξης σε διαφορετικά πλαίσια και ηλικίες σε περίπτωση αποτυχίας

Η ένταξη αφορά...

- Όλους τους μαθητές που έχουν εμπόδια στη μάθηση και τη συμμετοχή. Ανάμεσα σε αυτά είναι μαθητές:
 - Με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες
 - Διαφορετικές εθνότητες και μειονότητες (π.χ. τσιγγάνοι, μουσουλμάνοι, μετανάστες)
 - Φύλο
 - Προβλήματα συμπεριφοράς
 - Παραβατική συμπεριφορά
 - Ανήλικοι γονείς
 - Προβλήματα υγείας
 - Οικογενειακά προβλήματα
 - Σκασιάρχες
 - Μαθητές από οικογένειες που μετακινούνται συχνά
 - Χρήστες παράνομων ουσιών

Επίπεδα ένταξης

- Πολιτικό επίπεδο
- Επίπεδο οργάνωσης
- Επίπεδο προγράμματος (αναλυτικών προγραμμάτων)
- Επίπεδο καθημερινής εκπαιδευτικής πρακτικής

Ποιος αντιστέκεται;

- Πολλοί παιδαγωγοί που πιστεύουν ότι τα ειδικά σχολεία έχουν εξειδικευμένη γνώση, κατάλληλα υλικά και ανθρώπινη υποστήριξη. Θεωρούν ότι το σχολείο γενικής εκπαίδευσης δεν θα μπορέσει ποτέ να αντικαταστήσει επαρκώς το ειδικό σχολείο
- Μερικές οργανώσεις αναπήρων
- Αρκετές οργανώσεις ανθρώπων με βαρηκοΐα/κώφωση οι οποίοι πιστεύουν ότι τα παιδιά με ακουστικές δυσκολίες πρέπει να εκπαιδεύονται χωριστά προκειμένου να διασφαλίζεται η εκμάθηση της νοηματικής γλώσσας και η επαφή με την κουλτούρα των κωφών.
- Αρκετοί γονείς που πιστεύουν ότι η ένταξη επιβάλλεται επιτακτικά από το κράτος για να εξοικονομήσει οικονομικούς πόρους που τώρα δίνονται στην ειδική εκπαίδευση των παιδιών τους.

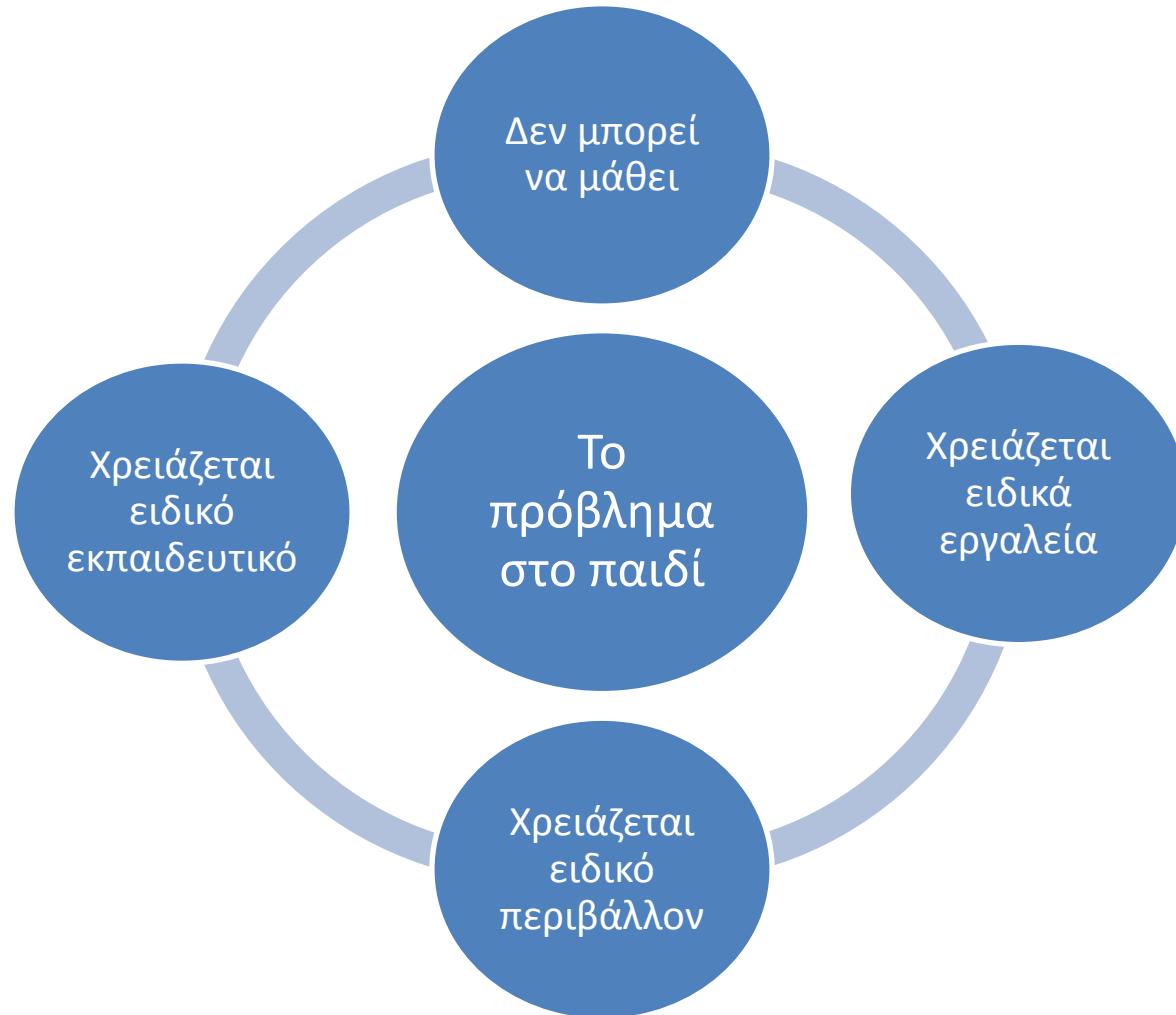
Η ένταξη καλείται να αντιμετωπίσει και να προβάλλει ζητήματα

- ισότητας (ίσες εκπαιδευτικές ευκαιρίες-αποδοχή της διαφορετικότητας)
- ανθρωπίνων δικαιωμάτων (π.χ. γιατί τα ελληνικά ειδικά σχολεία δεν δέχονται παιδιά με πολλαπλές ειδικές ανάγκες)
- κατάργησης διακρίσεων
- κοινωνικής δικαιοσύνης

Διασάφηση των όρων Ένταξη και Ενσωμάτωση

- Και οι δύο όροι δηλώνουν αλληλεπίδραση ατόμων και κοινωνικών ομάδων
- Και οι δύο όροι αναφέρονται στην κοινή ζωή και μάθηση παιδιών/ενηλίκων με ή χωρίς ειδικές ανάγκες
- Στην ένταξη διατηρούνται τα αρχικά βασικά χαρακτηριστικά της ομάδας, ενώ στην ενσωμάτωση εξαφανίζονται (Ζώνιου-Σιδέρη, 1998)
- Στην ενσωμάτωση το πρόγραμμα του σχολείου δεν τροποποιείται, ενώ στην ένταξη η δομή, η διδασκαλία, η χρήση υλικού και προσωπικού και η ομαδοποίηση των μαθητών αναδομείται
- Από το σχολείο της ενσωμάτωσης στο σχολείο της ένταξης

Ενσωμάτωση

Ένταξη

Η αναγκαιότητα της ένταξης

- Η ένταξη είναι αναγκαία για τους γονείς γιατί:
 - Νιώθουν λιγότερο απομονωμένοι
 - Νιώθουν ότι κάποιος εκτιμούν το παιδί τους και το βλέπουν με αξιοπρέπεια
 - Κατανοούν την ανομοιογένεια του κοινωνικού συνόλου
 - Νιώθουν ότι και στο μέλλον η κοινωνία θα αντιμετωπίσει το παιδί τους με αξιοπρέπεια
- Η ένταξη είναι αναγκαία για τα παιδιά γιατί:
 - Μαθαίνουν ότι όλοι είναι διαφορετικοί και μοναδικοί, ακόμα και οι ίδιοι
 - Όλοι μπορούν να ωφεληθούν από ένα πρόγραμμα διδασκαλίας που σχεδιάζεται με βάση της διαφορετικές ανάγκες των παιδιών
 - Νιώθουν ως μέλη ενός κοινωνικού συνόλου που τους αποδέχεται- βιώνουν ισότητα και ίσες ευκαιρίες
 - Μαθαίνουν να συμβιώνουν με διαφορετικούς ανθρώπους
 - Ενδυναμώνεται το αυτοσυναίσθημά τους
- Η ένταξη είναι αναγκαία για τους εκπαιδευτικούς γιατί:
 - Εξελίσσονται επαγγελματικά αφού μαθαίνουν να εκπαιδεύουν παιδιά με διαφορετικές ανάγκες
 - Επεκτείνουν τις γνώσεις τους αφού συνεργάζονται με το ειδικό επιστημονικό προσωπικό του σχολείου
 - Μαθαίνουν να εργάζονται ομαδικά με συναδέλφους και γονείς
 - Βιώνουν ικανοποίηση, αφού βοηθούν παιδιά και γονείς που έχουν πραγματική ανάγκη

Βιβλιογραφία

- Ainscow, M. (2005). Understanding the development of inclusive schooling. London: Routledge.
- Booth, T., & Ainscow, M. (2011). Index for inclusion: Developing learning and participation in schools. Bristol: CSIE.
- Florian, L. (1998). An examination of the practical problems associated with the implementation of inclusive education policies. *Support for learning*, 13(3), 105-108.
- OECD (2011): Education at a Glance 2011. Paris: OECD Publishing
- U.S. Department of Education, National Center for Education Statistics. (2013). Digest of Education Statistics, 2012 (NCES 2014-015)]
- Göransson, K., & Nilholm, C. (2014). Conceptual diversities and empirical shortcomings—a critical analysis of research on inclusive education. *European journal of special needs education*, 29(3), 265-280.
- Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (επιμ.) (2004) Σύγχρονες ενταξιακές προσεγγίσεις (τόμος α'). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Vislie, L. (2003). From integration to inclusion: focusing global trends and changes in the western European societies. *European Journal of Special Needs Education*, 18(1), 17-35.
- Ferguson, D. L. (2008). International trends in inclusive education: The continuing challenge to teach each one and everyone. *European Journal of Special Needs Education*, 23(2), 109-120.